

KOMERCYJNE WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DZIECI I MŁODZIEŻY

POSTAWY WOBEC PROBLEMU

Raport z badań

FUNDACJA DZIECI NICZYJE

2011

Opracowanie raportu:

Joanna Włodarczyk

Małgorzata Hamela

Badania sfinansowano ze środków rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” oraz z projektu MARIO finansowanego przez Fundację OAK.

Copyright © 2011 Fundacja Dzieci Niczyje

Fundacja Dzieci Niczyje

03-926 Warszawa, ul. Walecznych 59

Tel. (22) 616 02 68; fdn@fdn.pl; www.fdn.pl

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie.....	4
2. Zarys teoretyczny. Definicja i skala zjawiska.....	4
3. Cele badań.....	5
4. Metodologia.....	6
5. Najważniejsze wyniki.....	6
6. Wyniki.....	7
6.1. Postawy i doświadczenia młodzieży – badanie jakościowe.....	7
6.1.1. Najpopularniejsze formy kontaktów seksualnych.....	7
6.1.2. Powody podejmowania kontaktów seksualnych i kryteria doboru partnerów seksualnych.....	8
6.1.3. Definicja prostytutki.....	9
6.1.4. Znajomość problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego.....	9
6.1.5. Przyczyny i czynniki ryzyka.....	10
6.1.6. Konsekwencje.....	10
6.1.7. Podejście do nastolatków uprawiających prostytutkę.....	11
6.1.8. Odpowiedzialność i pomoc.....	11
6.1.9. Znaczenie różnych aspektów sytuacji prostytuowania się.....	12
6.1.10. Ocena potrzeby prowadzenia zajęć dla młodzieży na temat komercyjnego wykorzystywania seksualnego.....	12
6.2. Postawy wobec komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży.....	13
6.2.1. Ocena różnych zachowań seksualnych młodzieży na tle komercyjnym.....	13
6.2.2. Częstość występowania różnych aspektów zachowań seksualnych młodzieży na tle komercyjnym.....	17
6.2.3. Powody podejmowania komercyjnych kontaktów seksualnych przez dzieci i młodzież.....	18
6.2.4. Istnienie grup szczególnego ryzyka podejmowania kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści.....	19
6.2.5. Wiedza o karalności świadczenia usług seksualnych przez osoby w wieku 15–18 lat w zamian za zapłatę lub inne korzyści oraz korzystania z takich usług.....	20
7. Wnioski.....	22
8. Aneks.....	23
8.1. Aneks 1. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego – główne pytania.....	23
8.2. Aneks 2. Kwestionariusz badania omnibusowego.....	23
9. Bibliografia.....	26

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport prezentuje wyniki projektu badawczego Fundacji Dzieci Niczyje na temat komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży. Badania zostały przeprowadzone w Polsce oraz na Ukrainie od maja do sierpnia 2011 roku, w ramach kampanii informacyjno-edukacyjnej na temat zagrożeń dzieci i młodzieży komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym, w tym prostytucją i handlem dziećmi.

Kampania będzie realizowana w perspektywie i podczas Mistrzostw Europy w piłce nożnej organizowanych w Polsce i na Ukrainie w 2012 roku. Pełen opis kampanii „Nie przegraj!” znajduje się na stronie www.dzieciofiaryhandlu.fdn.pl/kampania-nie-przegraj. Główne cele kampanii to ochrona dzieci i młodzieży przed ryzykownymi zachowaniami i sytuacjami oraz ograniczenie patologii i przestępczości poprzez podniesienie świadomości społecznej.

Finansowanie programu:

- Wojewoda Mazowiecki w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”
- Program MARIO finansowany przez Fundację OAK

Współpraca:

- MillwardBrown SMG/KRC
- Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

2. Zarys teoretyczny. Definicja i skala zjawiska

Komercyjne wykorzystywanie seksualne nazywane jest również dziecięcą prostytucją lub prostytucją małoletnich¹. W polskim prawie nie ma definicji prostytucji dziecięcej, natomiast pojęcie takie istnieje w nieratyfikowanej jeszcze przez Polskę Konwencji Rady Europy o ochronie przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych. Według tej definicji prostytucją dziecięcą to wykorzystywanie dziecka do czynności seksualnych w zamian za przekazanie lub obietnicę jakiejś formy wynagrodzenia dziecku lub osobie pośredniczącej.

W Polsce zabroniony jest kontakt seksualny z dzieckiem do 15. roku życia. W przypadku młodzieży w wieku 15–18 lat, „karane jest *doprowadzenie* małoletniego do komercyjnych kontaktów seksualnych (art. 199 § 3 k.k.), ale korzystanie z jego usług już nie. Jeżeli kontakt odbywa się za *obopólną zgodą* (bez wykorzystania np. krytycznego położenia małoletniego, stosunku zależności od sprawcy itp.) lub to małoletni go inicjuje, nie jest to przestępstwo”². Karane jest sutenerstwo (czerpanie korzyści majątkowej z uprawiania prostytucji), stręczycielstwo (nakłanianie do uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej) oraz kuplerstwo

---

¹ Na temat różnic między tymi pojęciami i związanymi z tym konsekwencjami patrz A. Popławska, *Wykorzystywanie małoletnich w prostytucji – charakterystyka i dynamika zjawiska ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy polskiej*, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 4 (33), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2010, s. 56. W niniejszym raporcie pojęcia te będą używane zamiennie, jako równoważne.

² D. Gajewska, A. Popławska, *Komercyjne wykorzystywanie dzieci*, w: *Dzieci się liczą. Informacje o stanie zagrożenia bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, red. M. Sajakowska, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 3 (36), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2011, s. 162.

(ułatwianie uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej). „Świadczenie usług seksualnych za wynagrodzeniem nie jest w Polsce karalne, jednak może być okolicznością świadczącą o demoralizacji osoby nieletniej”³.

Na Ukrainie zabroniony jest kontakt seksualny z osobą niedojrzałą płciowo. Dojrzałość płciowa nieletnich powyżej 14. roku życia jest oceniana przed sądem przez biegłych sądowych – lekarzy⁴.

W literaturze na temat problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci wyróżnia się dwa typy prostytucji ze względu na motywacje osób zaangażowanych: **prostytucję głodową** (gdy dzieci nie mogą zdobyć podstawowych środków do życia, np. żywności, w inny, akceptowany społecznie sposób) oraz **prostytucję aspiracyjną** (kiedy prostytucja jest środkiem do podwyższenia statusu materialnego i społecznego, wynika z chęci przynależności do określonej grupy; w tym przypadku usługi seksualne są często wymieniane za pieniądze lub markowe i luksusowe produkty)⁵.

Oprócz przedstawionych typów mówi się także o **sponsoringu**, czyli świadczeniu usług seksualnych w zamian za długofalowe wsparcie finansowe przez „sponsora” (np. pokrywanie kosztów studiów, opłacanie czynszu). Wraz z rozwojem technologicznym pojawiła się również nowa forma komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci – komercyjny **cyberseks**, czyli wymiana zdjęć i filmików (dziecko jest nagie lub w bieliźnie), erotycznych SMS-ów, erotyczne rozmowy w zamian za pieniądze lub inne gratyfikacje, takie jak np. doładowania telefonów.

Mało jest jednoznacznych informacji dotyczących skali problemu prostytucji dzieci. Według oficjalnych policyjnych danych rocznie identyfikuje się około kilkudziesięciu prostytuujących się małoletnich⁶.

Według badań przeprowadzonych przez Fundację Dzieci Niczyje w 2010 roku, 24% respondentów w wieku 15–18 lat stwierdziło, że zna osobiście co najmniej jedną osobę, która w ciągu ostatniego roku miała kontakty związane z seksem w zamian za pieniądze lub inne prezenty⁷.

3. Cele badań

- Diagnoza problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży.
- Poznanie oceny różnych aspektów zachowań seksualnych młodzieży na tle komercyjnym, a także poznanie częstości ich występowania w Polsce.
- Poznanie opinii o istnieniu grup szczególnego ryzyka podejmowania takich kontaktów seksualnych.

---

³ *Ibidem*.

⁴ Na Ukrainie toczy się debata na temat penalizacji aktu zakupu usług seksualnych od dziecka. Mimo że obecnie nie ma szczegółowego przepisu w kodeksie karnym dotyczącego tego problemu, artykuł 155 kodeksu karnego penalizuje stosunki seksualne z „osobą niedojrzałą płciowo”. Żaden z przepisów prawnych nie określa jednak, kiedy osiąga się dojrzałość płciową. Artykuł 156 kodeksu karnego odnoszący się do „deprywacji nieletnich”, jest bardziej precyzyjny: określa małoletniego jako osobę poniżej 16. r.ż. Stąd można wnioskować, że o dojrzałości płciowej można mówić w przypadku osób od 16. r.ż.

⁵ J. Kurzępa, *Młodzież pogranicza – „świnki”, czyli o prostytucji nieletnich*, Impuls, Kraków 2000, za: A. Popławska, *op.cit.*, s. 54-55.

⁶ D. Gajewska, A. Popławska, *op.cit.*, s. 163.

⁷ *Wiktymizacja dzieci i młodzieży w Polsce. Doświadczenia młodych Polaków*, badanie realizowane przez Gemius Polska w 2009 roku, Fundacja Dzieci Niczyje 2010, próba badawcza: polscy internauci w wieku 15–18 lat (N = 1000), za: A. Popławska, *op.cit.*, s. 60.

- Sprawdzenie poziomu wiedzy o karalności świadczenia usług seksualnych przez osoby w wieku 15–18 lat w zamian za zapłatę lub inne korzyści lub korzystania z takich usług.
- Dostarczenie informacji pomocnych do przygotowania materiałów w ramach kampanii informacyjno-edukacyjnej.

4. Metodologia

Projekt badawczy składał się z dwóch części:

- badania jakościowego,
- badania ilościowego.

W ramach **badania jakościowego** przeprowadzone zostały 4 zogniskowane wywiady grupowe (FGI) z młodymi ludźmi w wieku 15–18 lat obojga płci, z przewagą dziewcząt. Dwa wywiady odbyły się w grupie samych dziewcząt, pozostałe – w grupach mieszanych. Grupy fokusowe zawierały od 6 do 11 osób. Wywiady zostały przeprowadzone w trzech miastach – gospodarzach Mistrzostw Europy EURO 2012: Gdańsku (2), Warszawie (1) oraz Poznaniu (1).

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone na reprezentatywnych próbach dla populacji Polski i Ukrainy:

- Polska: losowo-kwotowa, imienna próba osób, reprezentatywna dla dorosłej (15–75 lat) populacji Polaków, wielkość próby N=1012 (respondenci w wieku 15–18 lat N=70). Bezpośrednie wywiady ankietarskie prowadzone w domach respondentów, w oparciu o standardowy komputerowy kwestionariusz, z zastosowaniem metody CAPI (Computer Assisted Personal Interview).
- Ukraina: reprezentatywna próba dla dorosłej populacji Ukrainy (15–55 lat), wielkość próby N=369. Bezpośrednie osobiste wywiady ankietarskie prowadzone w domach respondentów (face-to-face).

Ze względu na różnice w wielkościach prób polskiej i ukraińskiej nie można przeprowadzić bardziej szczegółowej analizy porównawczej – np. korelacji między odpowiedziami a danymi demograficznymi. Zależności statystyczne tego typu zostaną przedstawione wyłącznie w próbie polskiej, której liczebność pozwoliła na taką analizę.

5. Najważniejsze wyniki

- Pojęcie prostytucji młodzież rozumie szeroko – jako przyjmowanie jakichkolwiek korzyści materialnych w zamian za jakąś formę kontaktu seksualnego.
- Młodzież zdaje sobie sprawę zarówno z krótkoterminowych, jak i długoterminowych negatywnych konsekwencji prostytucji. Rówieśników prostytuujących się nastolatki oceniają najczęściej krytycznie (budzą odrazę, zgorszenie, są im bardzo odlegli); rzadziej widzą w nich ofiary sytuacji, współczują.
- Respondenci chętnie uczestniczyliby w zajęciach dotyczących zjawiska prostytucji, jednak realizowanych w przystępnej, atrakcyjnej formie (należy jednak zwrócić uwagę, że uczestnicy wywiadów już raz – przy okazji tego badania – dobrowolnie zgodzili się na rozmowę

o prostytutce; w związku z tym nie wiadomo, w jakim stopniu takie podejście jest obecne w populacji młodzieży).

- Zdecydowana większość Polaków i Ukraińców bardzo negatywnie ocenia wszystkie formy komercyjnych kontaktów seksualnych młodzieży (prostytucję głodową, prostytutkę aspiracyjną, sponsoring, komercyjny cyberseks). Najłagodniej oceniona została prostytutka głodowa.
- Co drugi mieszkaniec Polski i Ukrainy uważa, że problem prostytutki młodzieży jest realny i dotyczy wielu osób.
- Prostytucja głodowa młodzieży dla młodych Polaków (15–18 lat) jest znacznie mniejszym problemem niż dla ogółu społeczeństwa polskiego.
- Polacy nie mają świadomości obowiązującego prawa w obszarze komercyjnego wykorzystywania seksualnego młodzieży.

6. Wyniki

6.1. Postawy i doświadczenia młodzieży – badanie jakościowe

Młodzi respondenci zapytani zostali o swoje podejście do seksualności i postrzeganie różnych jej aspektów, przede wszystkim związanych z komercyjnymi kontaktami seksualnymi.

6.1.1. Najpopularniejsze formy kontaktów seksualnych

Jako najpopularniejsze formy kontaktów seksualnych w wieku 15–18 lat uznawano najczęściej petting i stosunek waginalny, rzadziej seks oralny. Młodzież twierdziła, że większość osób w ich wieku ma już ten *pierwszy raz* za sobą.

W miarę zaangażowania w związek zmieniają się, zdaniem młodzieży, formy kontaktów seksualnych. Zaraz po namiętnych pocałunkach (np. „robieniu malinek”) pojawiają się „mancanki”, „pieszczoty”, czyli necking oraz petting. Później zazwyczaj dochodzi do waginalnego stosunku seksualnego, nazywanego „pełnym” lub „normalnym” stosunkiem.

Seks oralny zazwyczaj wskazywany był jako „wyższe stadium zaawansowania” niż seks waginalny, choć według niektórych, może dochodzić do niego wcześniej niż do seksu waginalnego. Decyzja dotycząca tej formy kontaktu seksualnego zależy przede wszystkim od indywidualnych upodobań (część twierdziła, że seks oralny nie jest popularny wśród rówieśników, wzbudza często zgorszenie i w związku z tym młodzież raczej nie decyduje się na ten typ kontaktów).

Seks analny stanowił natomiast zdecydowanie bardziej zaawansowaną formę kontaktów, taką której nie podejmuje się w ich wieku. Niektórym kojarzył się wyłącznie z kontaktami homoseksualnymi.

Cyberseks nie znalazł się wśród popularnych form kontaktu seksualnego jakie podejmuje młodzież, ze względu na fakt, że nie jest on przez nich uznawany za formę rzeczywistego kontaktu seksualnego. Młodzi ludzie do cyberseksu zaliczają następujące zachowania:

- rozmowy na czacie o charakterze erotycznym,
- obnażanie/masturbacja podczas rozmowy przez wideo-czat,

- erotyczne SMS-y,
- przesyłanie nagich zdjęć lub zdjęć w samej bieliźnie (czasem w zamian za jakąś gratyfikację, np. doładowanie komórki),
- erotyczną rozmowę przez telefon,
- przesyłanie za pomocą telefonu filmiku o charakterze seksualnym,
- oglądanie filmów pornograficznych w Internecie (uznane za cyberseks przez część respondentów).

Uczestnicy badania przyznawali się, że mieli styczność z cyberseksem, np. dla żartów prowadzili na czatach erotyczne rozmowy, udając, że są kimś innym. Styczność z cyberseksem miała miejsce niekiedy wbrew ich woli, np. otrzymywali zdjęcia pornograficzne lub niechciane wiadomości na komunikatorach. Znali także przypadki ze swojego otoczenia, kiedy ktoś padał ofiarą cyberprzemocy o podłożu seksualnym – filmik o charakterze seksualnym z udziałem jednej z uczennic był rozsyłany po szkole, a jej samej dokuczano z tego powodu.

6.1.2. Powody podejmowania kontaktów seksualnych i kryteria doboru partnerów seksualnych

Główne powody podejmowania kontaktów seksualnych przez młodzież to uczucia (miłość, chęć bycia razem) oraz pociąg seksualny. W dalszej kolejności wymieniane były potrzeba bliskości oraz ciekawość (eksperymentowanie). Do kontaktów seksualnych może prowadzić również alkohol i inne środki odurzające, a więc czynniki sytuacyjne. Zdaniem pytanych, najrzadziej dochodzi do kontaktów seksualnych wśród młodych ludzi z powodu chęci zarobienia pieniędzy, zabawy czy zakładów oraz wpływu grupy rówieśniczej.

Tabela nr 1

Najczęstsze powody	miłość/uczucie/poczucie, że będzie się razem na stałe
	pociąg seksualny/pożądanie
	potrzeba bliskości
	ciekawość (chęć poznania czegoś nowego, eksperymentowanie)
	upojenie alkoholowe/wpływ środków odurzających
Najrzadziej występujące powody	pieniądze
	zabawa/zakłady
	wpływ/presja grupy

Najczęściej pojawiające się kryteria doboru partnerów seksualnych to atrakcyjny wygląd oraz osobowość (charakter). Zbliżyć do siebie może również „dogadywanie się” oraz posiadanie wspólnych zainteresowań, prestiż drugiej osoby (jaką ma reputację, co się o niej mówi), zaufanie (czy jest godny zaufania, czy się pewnie czujemy przy tej osobie), wiek (partner nie może być znacząco młodszy, może być starszy, ale też nie za wiele) i przynależność do tej samej subkultury.

6.1.3. Definicja prostytucji

Młode osoby znają i potrafią przywołać poprawną definicję prostytucji. Za prostytutkę, zdaniem młodzieży, można uznać wszelkie kontakty seksualne, których celem jest uzyskanie jakichkolwiek korzyści. Nie ma znaczenia czy robi się to w zamian za pieniądze, prezenty czy opłacenie rachunków. Prostytucją można nazwać w tym samym stopniu przypadek jednorazowy, jak i wielokrotne „świadczenie usług”. Nie jest istotne również, czy robi się to z jedną osobą czy wieloma partnerami. Układ, w którym kontakty seksualne utrzymywane są z jednym, stałym partnerem w zamian za korzyści materialne, rozpoznawalny jako sponsoring, jest jednak według badanych formą prostytucji, a nie czymś odrębnym.

Podczas formułowania definicji pojawiały się także określenia, takie jak „używanie swojego ciała” lub „oddawanie swojego ciała”. Dla większości respondentów prostytucja wiąże się wyłącznie z kontaktami seksualnymi, w związku z tym odpłatne towarzystwo podczas wieczoru/imprezy, nie obejmujące żadnej formy kontaktu seksualnego, zazwyczaj nie określali mianem prostytucji.

Gratyfikacje jakie, zdaniem badanych, młodzi ludzie mogą otrzymać w zamian za seks to: pieniądze, ubrania, kosmetyki, biżuteria, sprzęt elektroniczny (np. komórka, odtwarzacz mp3), czynsz za mieszkanie.

6.1.4. Znajomość problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego

Młodzi ludzie czerpią informacje na temat prostytucji z wielu źródeł. Znają takie filmy jak „Galerianki” czy „Świnki”, spotkali się w Internecie z ogłoszeniami nieletnich, które dotyczyły usług seksualnych, niektórzy czytali o tym w gazetach. Jednoznacznie widać, że media są podstawowym źródłem wiadomości, również w tym obszarze. To bardzo istotne przy ocenie wiedzy młodzieży na ten temat. Ważną rolę odgrywają także plotki i opowieści krążące po szkole. Respondenci nie kryli, że tego typu nowiny szybko się rozchodzą, a im samym także byłoby trudno zachować taką informację dla siebie. Czasem wiedza dotycząca tego zjawiska pochodzi z najbliższego otoczenia – niektórzy uczniowie wiedzą bądź podejrzewają, że znana im osoba uprawia seks w zamian za jakąś formę korzyści. Część uczniów uczestniczyła w zajęciach nt. prostytucji (organizowanych w szkołach, ale prowadzonych przez osobę z zewnątrz, bądź też w ramach zwykłych lekcji, np. z przystosowania do życia w rodzinie). Natomiast rzadko spotykanym źródłem informacji o zagrożeniach prostytucją są rozmowy z rodzicami.

Za miejsca, w których znajduje się odpłatnych, niepełnoletnich partnerów seksualnych, uznawane są Internet i galerie handlowe (ta druga odpowiedź może mieć związek z filmem „Galerianki”), rzadziej agencje towarzyskie.

Zdecydowanie mniejsza jest wiedza na temat sposobów interwencji lub pomocy. Jedynym działaniem, jakie zdarzyło się respondentom podjąć w sytuacji podejrzewania rówieśniczki/ka o prostytuowanie się, była rozmowa z tą osobą. Jednak tylko wtedy, kiedy sytuacja dotyczyła bardzo bliskiej im osoby. W pozostałych przypadkach nie interweniowali.

6.1.5. Przyczyny i czynniki ryzyka

Zdaniem badanych podstawową przyczyną nawiązywania przez młodych ludzi komercyjnych kontaktów seksualnych jest brak pieniędzy, a raczej trudne położenie materialne rodziców lub nagłe pogorszenie sytuacji finansowej. Respondenci twierdzą, że osoby z biedniejszych rodzin decydują się na seks w zamian za pieniądze, ponieważ chcą dorównać innym (mieć podobne ubrania, telefon). Ale ta motywacja nie jest także obca osobom z zamożnych domów, które chcą z kolei przegonić rówieśników pod względem ilości pożądanego gadżetów lub markowych ubrań. Jak widać, pojawiły się tutaj elementy dwóch wspomnianych we wstępie typów – prostytutki głodowej i prostytutki aspiracyjnej, z przewagą tej drugiej.

Na decyzję odnośnie świadczenia usług seksualnych przez nastolatków może mieć wpływ, według respondentów, także „łatwość” zarobienia w ten sposób pieniędzy (można zarobić sporo w krótkim czasie), jak i przeświadczenie, że w ich wieku trudno jest dostać jakąkolwiek pracę.

Kolejne powody, które mogą prowadzić do nawiązywania tego typu kontaktów to uzależnienie – potrzeba zdobycia pieniędzy na narkotyki lub inne używki, namowy znajomych, „złe” towarzystwo, patologiczna rodzina, złe relacje z rodzicami, powielanie wzorców z domu, chęć zrobienia czegoś „ekstremalnego”, emocjonującego, szukanie przygody, chęć za imponowania, zaszpanowania przed koleżankami bogatym „sponsorem”, rozrywka, odczuwanie przyjemności z seksu, bycie do tego zmuszaną/ym.

Młode osoby zapytane o czynniki ryzyka, zwróciły uwagę na:

- słabą wolę/brak zasad moralnych,
- zły kontakt z rodzicami, zaniedbanie,
- wywodzenie się z patologicznej rodziny,
- silna potrzeba przypodobania się rówieśnikom,
- bycie dziewczyną,
- atrakcyjny wygląd i ubiór.

Porównując te wyniki z literaturą na ten temat, można stwierdzić, że młodzież trafnie oceniła przyczyny i czynniki ryzyka. Oprócz wymienionych, mówi się jeszcze o wpływie czynników kulturowych – liberalizacji w zakresie seksualności⁸.

6.1.6. Konsekwencje

Młodzi ludzie zdają sobie sprawę z negatywnych konsekwencji komercyjnych kontaktów seksualnych. Ich zdaniem skutków negatywnych jest znacznie więcej niż ewentualnych benefitów (np. finansowych), związanych z takimi kontaktami. Wśród wymienianych przez młodzież konsekwencji, można wyróżnić te krótkoterminowe i długoterminowe. Jak widać w tabeli nr 2 młodzież jest świadoma, że komercyjne kontakty seksualne mogą za sobą pociągnąć olbrzymie problemy, nie tylko psychiczne.

---

⁸ A. Popławska, *op.cit.*, s. 55.

Tabela nr 2

Krótkoterminowe	Długoterminowe
ciąża	brak szacunku do siebie, niska samoocena
choroby weneryczne	trudności/nieumiejętność stworzenia stałego związku oraz założenia rodziny
narażenie siebie na przemoc, niebezpieczeństwo	trudność/nieumiejętność wykonywania innej pracy
możliwość wplątania się w układ mafijny, układ zależności	„zmarnowane życie”
	odrzućenie przez społeczeństwo

6.1.7. Podejście do nastolatków uprawiających prostytucję

Postępowanie młodzieży prostytuującej się jest jednoznacznie oceniane krytycznie. Uczucia, jakie respondenci czują wobec młodych ludzi, nawiązujących komercyjne kontakty seksualne, to z jednej strony zgorszenie, niesmak, odraza i obrzydzenie:

„To jest straszne zjawisko, bo nie wiadomo co będzie później. Czy ona z tego wyjdzie, czy dalej będzie w to brnąć, bo ma z tego pieniądze i to się skończy starą prostytutką, której nikt nie będzie chciał.”

„To są osoby, które nie mają moralności.”

„Mogą mieć wypaczone wartości moralne i brak szacunku dla siebie i dla swojego ciała.”

„Został brud na tej osobie po tym, co robiła.”

Z drugiej strony niektórzy odczuwają również inne emocje, jak ciekawość, współczucie czy zrozumienie:

„Oni są zagubieni.”

„Ja mam zrozumienie, przede wszystkim nie oceniam z mojego punktu widzenia, bo musiałbym znać takie osoby, poznać ich psychikę i wówczas to by mi się wydało w jakiś sposób zrozumiałe.”

„Myślę, że trzeba podejść indywidualnie do takich osób. Myślę, że to nie jest bez przyczyny.”

„Jeśli tego doświadcza się już od dzieciństwa i widzi się takie rzeczy, żyje się w takim środowisku, to myślę, że to inaczej się trochę przyjmuje.”

Te wypowiedzi świadczą o tym, że młodzi ludzie mają świadomość, że prostytuowanie się nieletnich może być wynikiem skomplikowanych sytuacji, w których znaleźli się niezależnie od swojej woli.

6.1.8. Odpowiedzialność i pomoc

Respondenci uważają, że odpowiedzialność za to, iż młodzi ludzie nawiązują komercyjne kontakty seksualne, ponoszą rodzice i środowisko, w dalszym rzędzie sama młodzież prostytuująca się, a także szkoła, nauczyciele, system edukacji oraz klienci/partnerzy.

Za odpowiednie sposoby pomocy badani uznali: pomoc psychologiczną i medyczną, wsparcie finansowe, pomoc w znalezieniu pracy, zagwarantowanie miejsca w hotelu lub innego miejsca pobytu, uczestnictwo w grupie wsparcia, wsparcie dla całej rodziny.

6.1.9. Znaczenie różnych aspektów sytuacji prostytuowania się

Prostytucja kojarzy się zdecydowanie bardziej z dziewczynami niż chłopakami. Mówiąc o zjawisku prostytucji, badani często używali formy żeńskiej, mówili np. o „dziewczynach”, a nie „osobach”, co świadczy o silniejszym powiązaniu tego procederu z kobietami. Większość znanych respondentom historii wiązała się właśnie z prostytuującymi się dziewczynami i taki stan rzeczy jest według nich bardziej powszechny.

Powodem tej dysproporcji są, według młodzieży, zarówno większe potrzeby seksualne mężczyzn (potrzebują oni częściej i natychmiastowo zaspokajając swoje pragnienia), jak i większa społeczna akceptacja korzystania z usług prostytutek przez mężczyzn.

Dla oceny zachowania osoby prostytuującej się ani wiek, ani atrakcyjność partnera nie miały szczególnego znaczenia. Jednak respondenci zgadzali się co do tego, że istnieje różnica między kontaktami seksualnymi za pieniądze z kimś w porównywalnym wieku a kimś 50 lat starszym („jeśli ktoś jest starszy, to jest od razu widoczne, że jest to prostytutka”). Podobnie atrakcyjność partnera nie pozostaje zupełnie bez znaczenia. Część respondentów twierdziła nawet, że osoby mało atrakcyjne i zdecydowanie starsze powinny płacić za seks więcej.

Zdaniem młodzieży istnieją różnice między prostytucją osób dorosłych i młodzieży. Osoby dorosłe częściej są zmuszone do prostytucji poprzez swoją sytuację finansową (np. mają na utrzymaniu dzieci, a nie są w stanie znaleźć innej pracy), są także bardziej świadome konsekwencji podejmowanych działań.

6.1.10. Ocena potrzeby prowadzenia zajęć dla młodzieży na temat komercyjnego wykorzystywania seksualnego

Badani chętnie wzięliby udział w zajęciach dotyczących takiej tematyki, jednak powinny być one:

- prowadzone w atrakcyjny sposób, z wykorzystaniem różnorodnych metod (np. pokazywanie filmów);
- organizowane w szkole (młodzież twierdziła, że gdyby zajęcia prowadzone były poza szkołą, nikomu nie chciałoby się w nich uczestniczyć);
- prowadzone przez specjalistów spoza szkoły (niektórzy mieli zajęcia z nauczycielami, którzy prowadzili takie spotkania „z przymusu” i dawało się poznać, że ani nie potrafili, ani nie chcieli z uczniami na te tematy rozmawiać);
- dawać możliwość dyskusji, wypowiedzania się uczniom (z tego względu uczniowie nie chcieliby, żeby nauczycieli byli obecni w sali podczas takich spotkań);
- opierać się na przykładach zaczerpniętych z rzeczywistości, na prawdziwych historiach.

Przekaz, który działa (wywołuje reakcję, skłania do refleksji, przyciąga uwagę) powinien być, zdaniem badanych, przede wszystkim autentyczny, poparty przykładami z życia i emocjonalny (zamiast „suchego” wykładu).

Według badanych licealistów tego typu spotkania powinny odbywać się w gimnazjach, gdyż to wtedy robi się najwięcej „głupich rzeczy”, próbuje się tego, co zakazane, chce się zaimponować nowym kolegom, koleżankom i zostać zaakceptowanym.

6.2. Postawy wobec komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży

W ramach badania przeprowadzonego na reprezentatywnych próbach dorosłych Polaków i Ukraińców zadane zostały pytania o ocenę czterech opisanych sytuacji, w których dochodzi do kontaktów seksualnych młodzieży na tle komercyjnym oraz o ocenę skali występowania tego typu sytuacji. Następnie respondenci wypowiadali się na temat powodów, jakie ich zdaniem, prowadzą do podejmowania tego rodzaju kontaktów seksualnych oraz na temat istnienia grup szczególnego ryzyka. Zbadana została również świadomość obowiązującej prawa w tym zakresie. Poniżej przedstawione są najważniejsze wyniki.

6.2.1. Ocena różnych zachowań seksualnych młodzieży na tle komercyjnym

Badani zostali poproszeni o ocenę czterech sytuacji, które odpowiadają typom zachowań przedstawianym w literaturze, dotyczącej tego problemu:

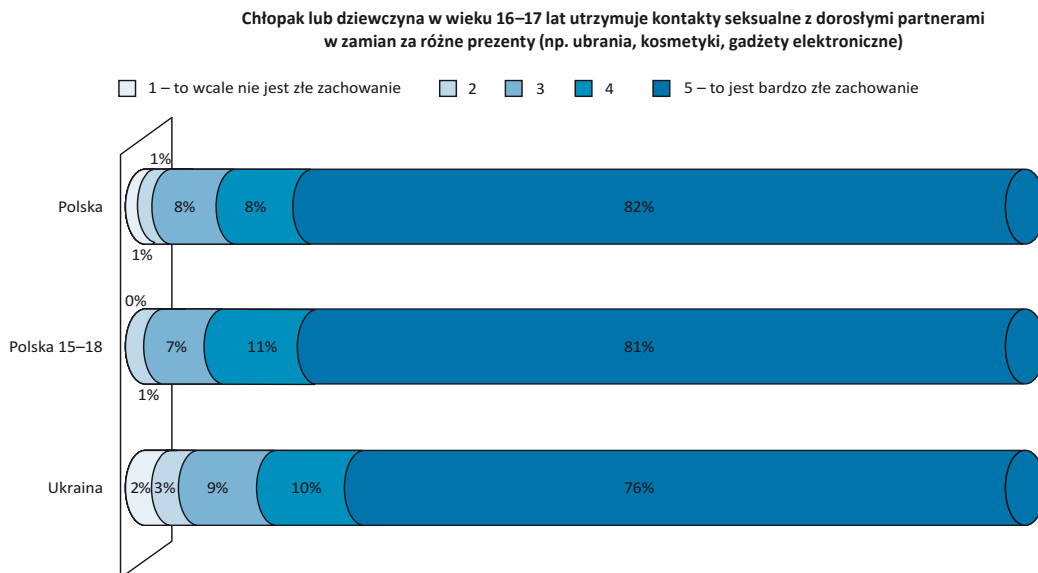
	Opis	Typ
Sytuacja 1	Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat utrzymuje kontakty seksualne z dorosłymi partnerami w zamian za różne prezenty (np.: ubrania, kosmetyki, gadzety elektroniczne).	Prostytucja aspiracyjna
Sytuacja 2	Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat podejmuje kontakty seksualne z jednym partnerem – „sponsorem” w zamian za regularne wsparcie finansowe.	Sponsoring
Sytuacja 3	Chłopak lub dziewczyna z ubogiej rodziny w wieku 16–17 lat podejmuje kontakty seksualne w zamian za środki na życie, podstawowe potrzeby, naukę.	Prostytucja głodowa
Sytuacja 4	Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat udostępnia swoje nagie zdjęcia przez Internet w zamian za zapłatę lub w zamian za inne korzyści.	Komercyjny cyberseks

Wszystkie sytuacje zostały ocenione zdecydowanie negatywnie – ponad połowa wszystkich grup respondentów oceniła opisane zachowania jako „zdecydowanie złe”. Niemniej wśród zdecydowanie potępiających ocen zdarzały się te ostrożniejsze⁹.

Jak widać na wykresie nr 1, zarówno społeczeństwo polskie (nie ma tu różnicy pomiędzy ogółem respondentów a młodzieżą), jak i społeczeństwo ukraińskie zdecydowanie potępiają prostytucję aspiracyjną wśród młodych ludzi.

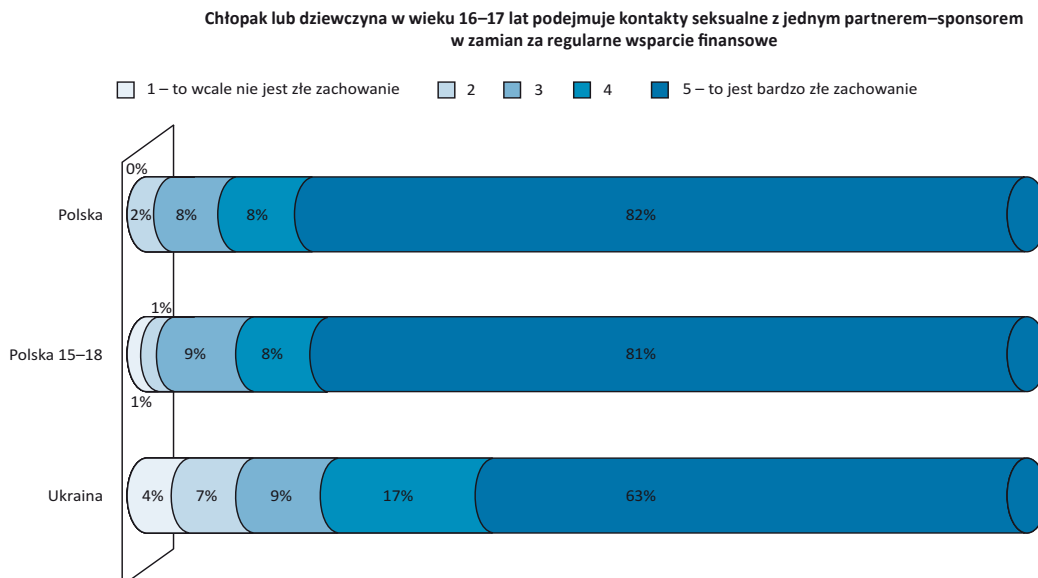
⁹ Należy tu pamiętać, że skala do oceny tych sytuacji była z zasady negatywna – od „to wcale nie jest złe zachowanie” do „to jest bardzo złe zachowanie”.

Wykres nr 1

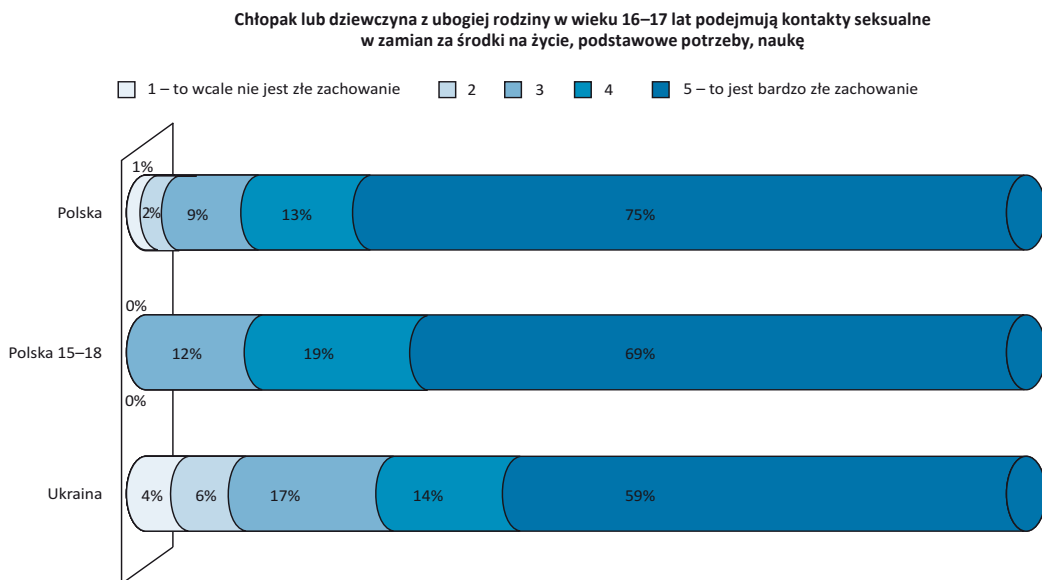
W przypadku sponsoringu występuje odrobinę większe zróżnicowanie poglądów wśród respondentów ukraińskich. Polacy oceniają tego typu zachowania podobnie do zachowań opisanych powyżej, natomiast na Ukrainie o 13% mniej osób w stosunku do prostytucji aspiracyjnej uważa sponsoring za „bardzo złe zachowanie”.

Wykres nr 2

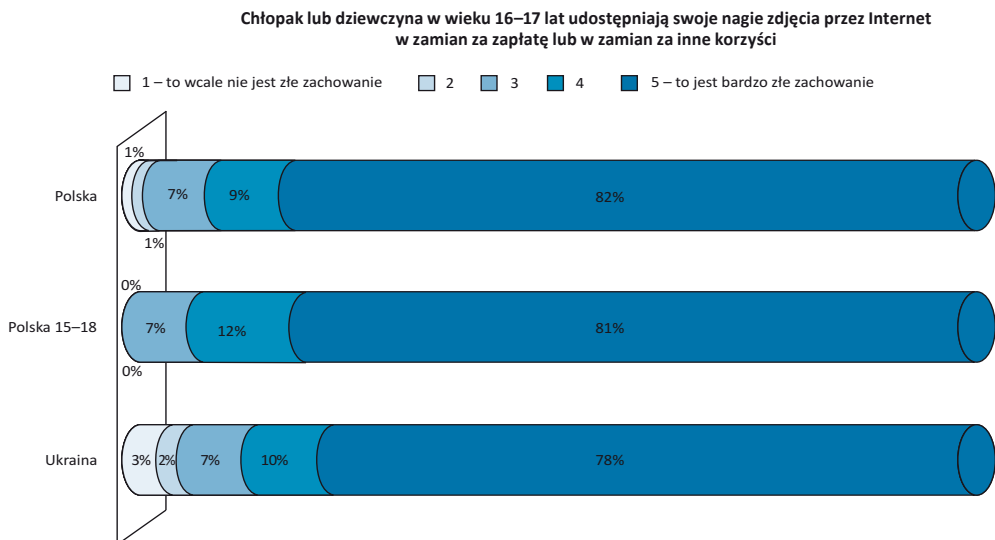
Najłagodniej oceniona została sytuacja, w której młoda osoba prostytutuuje się w zamian za środki na życie, podstawowe potrzeby, naukę. We wszystkich grupach ten typ prostytucji został uznany za „najmniej zły”, przy czym największy odsetek najbardziej negatywnych ocen znalazł się w próbie reprezentatywnej dla ogółu Polaków, zaś najmniejszy – w próbie reprezentatywnej dla mieszkańców Ukrainy. Wypowiedzi polskiej młodzieży znalazły się pomiędzy tymi dwiema ocenami.

Wykres nr 3

Udostępnianie swoich nagich zdjęć przez Internet zostało ocenione podobnie jak prostytucja aspiracyjna – większość zdecydowanie potępia takie zachowanie i nie ma tutaj różnic w odpowiedziach pomiędzy grupami respondentów.

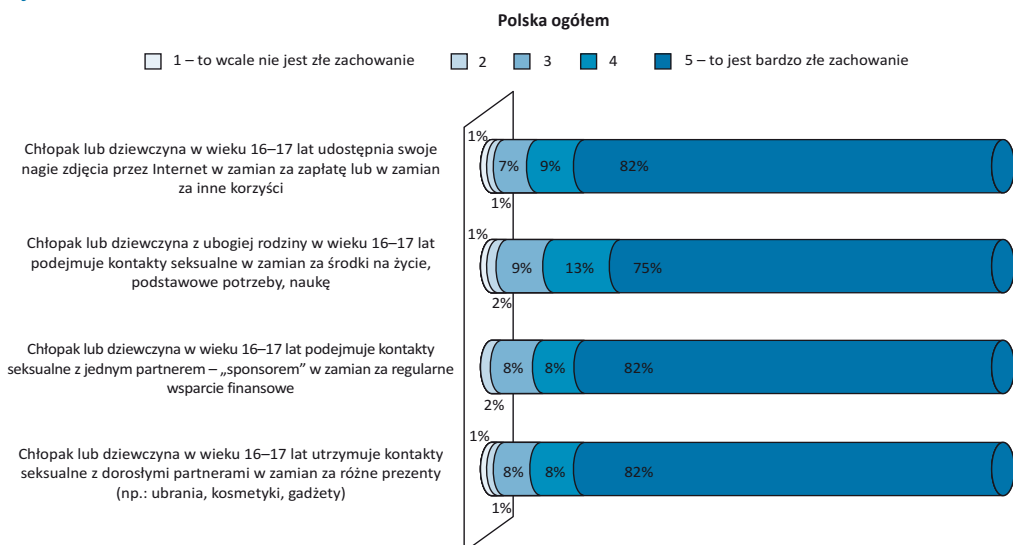
Wykres nr 4

Na wykresie nr 5 zostały przedstawione oceny wszystkich czterech sytuacji przez ogół Polaków. Widać, że wszystkie zachowania są zdecydowanie potępiane, a jedynie w przypadku prostytucji głodowej ocena moralna zachowania jest mniej negatywna.

W przypadku prostytucji głodowej znacząco rzadziej odpowiedzi „to jest bardzo złe zachowanie” zaznaczali młodzi ludzie i studenci (69% i 67%) w stosunku do ogółu respondentów, zaś znacząco częściej – rolnicy indywidualni (89%). Ci ostatni we wszystkich czterech sytuacjach znacząco częściej wybierali odpowiedź najbardziej negatywną.

Wykres nr 5

6.2.2. Częstość występowania różnych aspektów zachowań seksualnych młodzieży na tle komercyjnym

W drugim bloku pytań respondenci zostali zapytani o częstość występowania tych sytuacji, które wcześniej oceniali. Ich odpowiedzi zostały przedstawione w tabeli nr 3.

Tabela nr 3

		Prostytucja aspiracyjna	Sponsoring	Prostytucja głodowa	Komercyjny cyberseks
jest to realny problem, dotyczy wielu osób	Polska ogółem	55%	53%	50%	53%
	Polska 15–18	48%	47%	37%	43%
	Ukraina	55%	53%	50%	53%
występuje marginalnie, dotyczy niewielu osób	Polska ogółem	30%	30%	32%	30%
	Polska 15–18	36%	36%	40%	31%
	Ukraina	30%	30%	32%	30%
prawie nie występuje	Polska ogółem	3%	4%	5%	4%
	Polska 15–18	4%	6%	9%	9%
	Ukraina	3%	4%	5%	4%
nie wiem/trudno powiedzieć	Polska ogółem	12%	12%	13%	13%
	Polska 15–18	12%	12%	14%	18%
	Ukraina	12%	13%	13%	13%

Jak można zauważyć, wszystkie zachowania zostały podobnie ocenione: mniej więcej co drugi Polak i Ukrainiec ocenili, że każdy z przedstawionych problemów jest realny i dotyczy wielu osób, zaś co trzeci – że występuje marginalnie i dotyczy niewielu osób. Różnice w odpowiedziach pojawiły się jedynie w polskiej grupie młodych respondentów – we wszystkich przypadkach nieco rzadziej w stosunku do ogółu populacji uważają oni, że przedstawione problemy dotyczą wielu osób i nieco częściej, że dotyczą niewielu osób. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na różnicę w ocenie częstości występowania prostytucji głodowej – występuje tutaj odchylenie statystycznie istotne: 37% młodzieży uważa, że to realny problem, podczas gdy pogląd taki wyraża aż 50% ogółu populacji w Polsce. Analiza innych podgrup wiekowych w próbie ogólnopolskiej pokazuje, że dużo częściej niż ogół populacji za realny problem prostytucję aspiracyjną, sponsoring i komercyjny cyberseks uważają respondenci w wieku 25–39 lat (odpowiednio 62%, 58%, 61%). W przypadku cyberseksu rzadziej za realny problem uważają go badani w wieku 60 lat lub więcej (46%), co najprawdopodobniej jest wynikiem ograniczonego kontaktu ze związanymi z nim technologiami.

Różnicę w ocenie skali problemu prostytucji głodowej między odpowiedziami ogółu populacji polskiej a młodzieżą można łączyć z tym, skąd młodzi ludzie czerpią informacje na

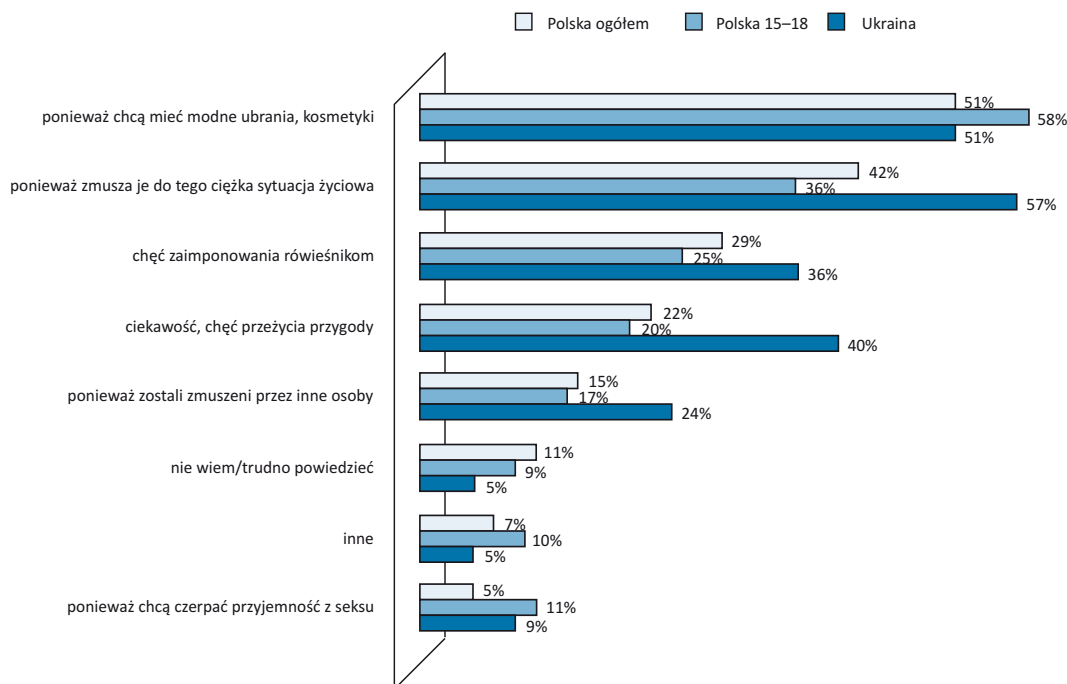
temat prostytucji. Zapytaliśmy o to w omawianej powyżej części jakościowej badania – są to głównie media/filmy, w których pojawia się przede wszystkim prostytutka aspiracyjna, a dużo rzadziej – głodowa. Z drugiej strony, porównując te wyniki z ustaleniami z badań wykładowych, że co czwarty młody człowiek zna osobęprostituującą się, można postawić hipotezę, że prostytutka nieletnich ma więcej aspektów prostytucji aspiracyjnej niż głodowej, aczkolwiek hipoteza ta wymaga weryfikacji empirycznej.

6.2.3. Powody podejmowania komercyjnych kontaktów seksualnych przez dzieci i młodzież

Rozkład odpowiedzi na pytanie o motywacje, jakie prowadzą do podejmowania komercyjnych kontaktów seksualnych (wykres nr 6) potwierdza postawy opisane powyżej. Zdecydowanie więcej młodych respondentów uważa, że głównym powodem jest chęć posiadania modnych ubrań, kosmetyków itp. (58%) niż trudna sytuacja życiowa (36%). W przypadku ogółu polskiej populacji ta różnica jest mniejsza (51% i 42%). Można zauważyć, że na Ukrainie, przeciwnie niż w Polsce, motywacja dotycząca ciężkiej sytuacji życiowej pojawia się częściej niż aspekt aspiracyjny (57% i 51%) – może to wynikać z gorszej sytuacji gospodarczej i ekonomicznej mieszkańców Ukrainy.

Warto zwrócić uwagę na odsetek odpowiedzi „ponieważ zostali zmuszeni przez inne osoby” – w Polsce co siódmy respondent uważa, że jest to powód, dla którego dzieci i młodzież nawiązują komercyjne kontakty seksualne, zaś na Ukrainie – aż co czwarty.

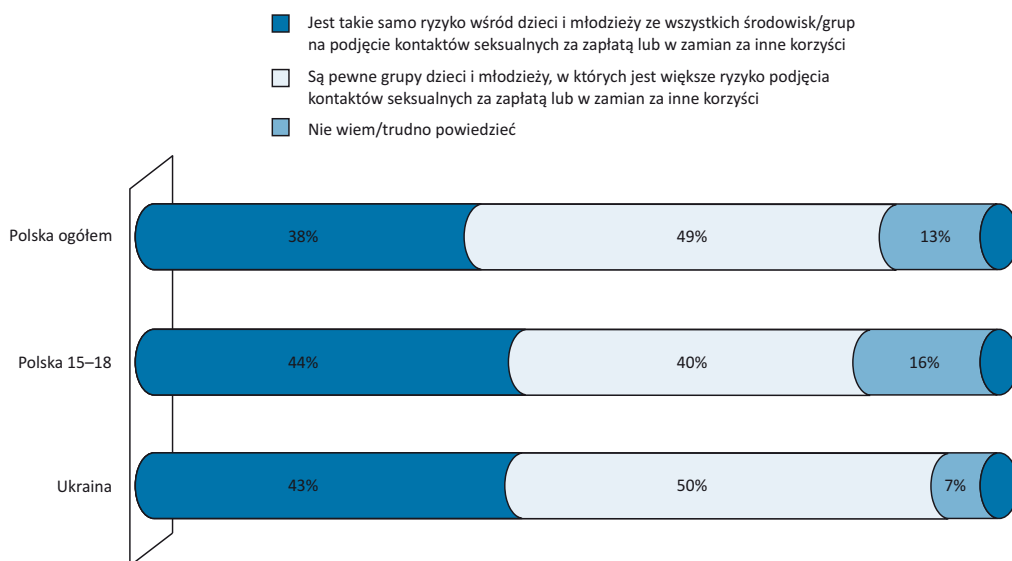
Wykres nr 6

6.2.4. Istnienie grup szczególnego ryzyka podejmowania kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści

Kolejne pytanie, na które odpowiadali respondenci, dotyczyło istnienia grup szczególnego ryzyka. W reprezentatywnych próbach polskiej i ukraińskiej więcej badanych uznało, że „są pewne grupy dzieci i młodzieży, w których jest większe ryzyko podjęcia kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści” (Polska – 49%, Ukraina – 50%), niż „jest takie samo ryzyko wśród dzieci i młodzieży ze wszystkich środowisk/grup” (Polska – 38%, Ukraina – 43%). Wśród młodzieży odpowiedzi ułożyły się odwrotnie przy mniejszej różnicy między odsetkami obu odpowiedzi (patrz wykres nr 7).

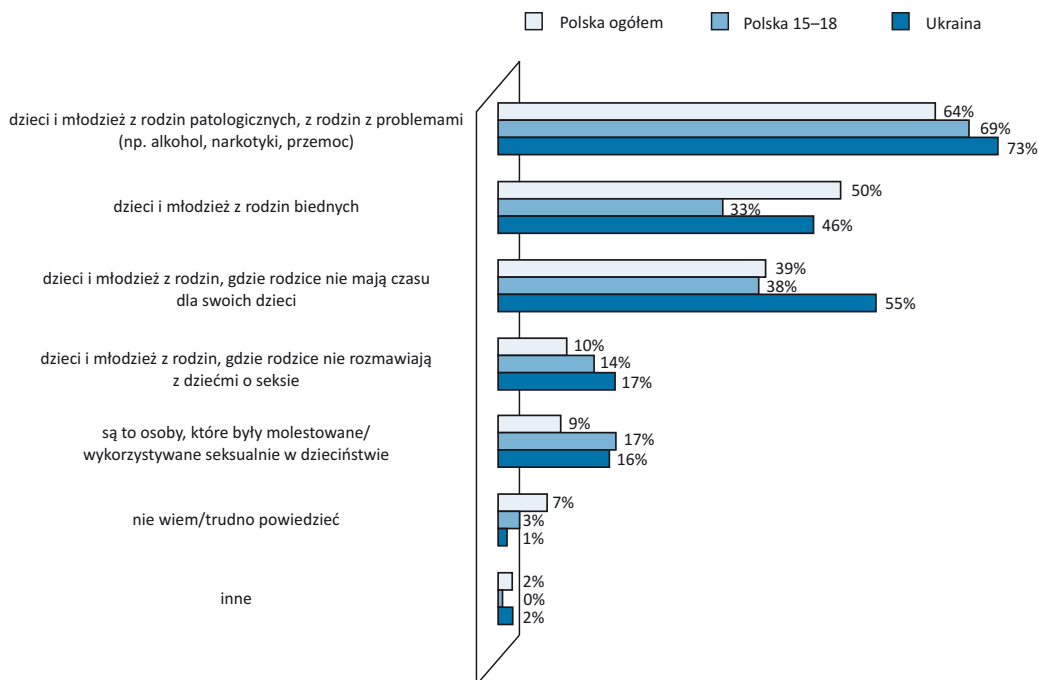
Wykres nr 7

Polaków, którzy uważają, że istnieją grupy ryzyka zapytaliśmy, jakie to grupy. Jako główne trzy pojawiły się: dzieci i młodzież z rodzin patologicznych (64%), dzieci i młodzież z rodzin biednych (50%) oraz dzieci i młodzież z rodzin, gdzie rodzice nie mają czasu dla swoich dzieci (39%). Wśród polskiej młodzieży druga grupa pojawiła się znacznie rzadziej (33%). Na Ukrainie wspomniane trzy grupy ryzyka były również najczęściej wskazywane przez respondentów¹⁰.

¹⁰ W badaniu ukraińskim nie została zastosowana reguła przejścia i prośba o wskazanie grup ryzyka została wystosowana do wszystkich badanych, a nie jedynie do tych, którzy w poprzednim pytaniu stwierdzili istnienie takich grup. Z tego względu rozkład tych odpowiedzi nie został bardziej szczegółowo omówiony.

Wykres nr 8

6.2.5. Wiedza o karalności świadczenia usług seksualnych przez osoby w wieku 15–18 lat w zamian za zapłatę lub inne korzyści oraz korzystania z takich usług

Jednym z ważnych aspektów postaw wobec problemu komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży jest świadomość prawa w tym obszarze. Dlatego w badaniu sprawdzono również wiedzę o karalności świadczenia usług seksualnych przez młode osoby w zamian za zapłatę lub inne korzyści oraz korzystania z takich usług.

Zdecydowana większość respondentów we wszystkich grupach stwierdziła, że zarówno świadczenie tego typu usług, jak i korzystanie z nich (niezależnie od tego, od kogo wypłynęła inicjatywa) jest karalne. Tymczasem w Polsce „karalność stosunków seksualnych z małoletnimi w wieku od 15. do 18. roku życia zależy będzie od zastosowanych przez sprawcę środków oraz od tego, czy przez ich zastosowanie sprawca doprowadził pokrzywdzonego do określonej czynności seksualnej. Nawet więc samo udzielenie korzyści lub jej obietnicy małoletniemu nie jest wystarczające dla poniesienia odpowiedzialności karnej przez daną osobę”¹¹.

¹¹ O. Trocha, A. Popławska, *Prostytucja dziecięca – aspekty prawne*, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 4 (33), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2010, s. 39.

Tabela nr 4

	Polska		
	Obowiązujące prawo	Wiedza – ogółem	Wiedza – 15–18 l.
Świadczenie usług seksualnych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub za inne korzyści.	niekaralne	70% karalne	64% karalne
Korzystanie z usług seksualnych świadczonych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub za inne korzyści, gdy klient inicjuje taki kontakt .	karalne, gdy dochodzi do „doprowadzenia” małoletniego do komercyjnych kontaktów seksualnych	76% karalne	64% karalne
Korzystanie z usług seksualnych świadczonych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub za inne korzyści, gdy małoletni inicjuje taki kontakt .	niekaralne	72% karalne	70% karalne

Świadczenie usług seksualnych przez nieletnich zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie według ponad 70% pytaných jest karalne. W Polsce najczęściej twierdzili tak respondenci w wieku 25–39 lat (78%). Co ważne, twierdzi tak 64% młodzieży w wieku 15–18 lat, a to pozwala mieć nadzieję, że przynajmniej część z młodych ludzi – ofiar komercyjnego wykorzystywania seksualnego nie będzie bała się szukać pomocy.

W przypadku karalności korzystania z usług seksualnych nieletniego, kiedy klient inicjuje taki kontakt, zdecydowanie więcej Ukraińców niż Polaków uważa, że jest to karalne (87% do 76%). W próbie ogólnopolskiej odchylenie statystycznie istotne można zaobserwować również w przypadku podgrupy respondentów w wieku 25–39 lat (83% odpowiedziało „karalne”).

Z kolei przy pytaniu o karalność korzystania z usług seksualnych małoletniego, w przypadku kiedy to on inicjuje taki kontakt, nastąpiła sytuacja odwrotna – więcej mieszkańców Polski niż Ukrainy uznało takie zachowanie za „karalne” (Polska – 72%, Ukraina – 65%). Przy czym kolejny raz odpowiedź ta najczęściej pojawiała się u osób w wieku 25–39 lat (78%).

7. Wnioski

Badanie, którego wyniki zostały przedstawione powyżej, dotyczyło postaw, a więc wyłącznie warstwy deklaratywnej i tylko w ten sposób można analizować powyższe ustalenia.

Jednakże badanie postaw społecznych wobec takiego problemu, jakim jest komercyjne wykorzystywanie seksualne młodzieży, jest niezwykle istotne, ponieważ do istniejących postaw odwołują się kampanie społeczne na ten temat. Wśród omówionych ustaleń badawczych można zauważyć pewne schematy, których świadomość na pewno będzie sprzyjała efektywnej komunikacji społecznej.

- I. Młodzi ludzie szukają informacji na tematy związane z seksualnością, chcą poszerzać swoją wiedzę, także dotyczącą zjawiska prostytucji małoletnich. Widać u nich świadomość problemu i krytyczne podejście do tego zjawiska. Główna potrzeba dotyczy więc motywowania ich do działania w przypadkach, kiedy wiedzą o takiej sytuacji w swoim środowisku. Sami chcieliby brać udział w zajęciach na te tematy i mają dość sprecyzowaną wizję takich spotkań.
- II. Według młodzieży prostytucja głodowa (ze względu na trudną sytuację życiową) jest dużo mniejszym problemem niż prostytucja aspiracyjna czy sponsoring. Ich zdaniem nastolatki częściej nawiązują komercyjne kontakty seksualne ze względu na chęć podwyższenia standardu swojego życia niż z powodu skrajnej biedy i braku środków do zaspokojenia podstawowych potrzeb. Podejście to pojawia się zarówno w grupowych wywiadach z młodzieżą, jak i w badaniu ankietowym na reprezentatywnej próbie. W wywiadach młodzież stwierdza, że prostytucja głodowa jest większym problemem w przypadku ludzi dorosłych, ponieważ oni mają większe zobowiązania i ich problemy finansowe są poważniejsze (szczególnie jeśli mają np. na utrzymaniu dzieci). Takie poglądy mogą wynikać z faktu, że wśród ich rówieśników częściej zdarzają się przypadki prostytucji aspiracyjnej niż prostytucji głodowej oraz z tego, że prostytucja aspiracyjna wydaje się bardziej obecna w mediach, skąd młodzi czerpią informacje. Dorośli Polacy dużo częściej niż młodzi uważają, że to bieda jest powodem nawiązywania przez młodzież komercyjnych kontaktów seksualnych.
- III. Prostytucja spowodowana trudną sytuacją życiową jest najbardziej akceptowalna ze wszystkich omawianych zachowań. To wynika z tego, że w sytuacjach ekstremalnych normy społeczne, które zresztą nigdy nie mają charakteru absolutnego, ulegają zacieraniu – walka o przetrwanie pozwala na zawieszanie niektórych norm moralnych. Ważne jest to, że w przypadku usunięcia czynnika „sytuacji wyjątkowej”, ocena moralna znowu jest zdecydowanie negatywna.
- IV. Na Ukrainie występuje większe niż w Polsce przyzwolenie społeczne na prostytucję głodową i sponsoring. Prawdopodobnie wynika to z trudniejszej sytuacji gospodarczo-ekonomicznej tego kraju, gdzie prostytucja i sponsoring mogą być traktowane jako uzasadnione w niektórych warunkach sposobów zarabiania pieniędzy na życie.
- V. Wiedza na temat obowiązującego prawa, które dotyczy komercyjnych kontaktów seksualnych młodzieży, w przeważającej większości nie pokrywa się z rzeczywistością. Błędne

założenie co do karalności młodych osób, które świadczą usługi seksualne, jest szczególnie groźne, ponieważ może być odpowiedzialne za to, że ci młodzi ludzie nie będą szukać pomocy, kiedy będą chcieli zrezygnować lub kiedy będą narażeni na niebezpieczne dla nich sytuacje.

8. Aneks

8.1. Aneks 1. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego – główne pytania

1. Jakie są waszym zdaniem najpopularniejsze formy kontaktów seksualnych osób w waszym wieku?
2. Czym waszym zdaniem jest w ogóle cyberseks?
3. Co powoduje, że wasi rówieśnicy decydują się na dany kontakt seksualny z konkretną osobą?
4. Jakie są najważniejsze kryteria doboru partnerów seksualnych waszych rówieśników?
5. Jakiego rodzaju gratyfikację materialną można otrzymać w zamian za seks?
6. Jakie zachowania waszym zdaniem można uznać za prostytutkę?
7. Czy znacie sytuacje dotyczące waszych rówieśników, w których doszło do nadużyć seksualnych?
8. Jeśli bylibyście świadkami nadużyć seksualnych wobec innej osoby, jak byście zareagowali?
9. Co robicie (jak się zabezpieczacie), aby nie stać się ofiarami nadużyć seksualnych?
10. Co waszym zdaniem pomogłoby zminimalizować nadużycia seksualne wobec młodocianych/prostytucję młodocianych?
11. Jaką pomoc powinno się zagwarantować młodocianym ofiarom nadużyć seksualnych oraz prostytutce?

8.2. Aneks 2. Kwestionariusz badania omnibusowego

Przeczytam teraz Pani/u kilka sytuacji dotyczących zachowań młodzieży, a następnie poproszę o ich ocenę:

(przeczytać respondentowi pierwszą sytuację, a następnie zadać pyt. 4–8; rotacja sytuacji)

Sytuacja 1: Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat utrzymuje kontakty seksualne z dorosłymi partnerami w zamian za różne prezenty (np.: ubrania, kosmetyki, gadżety elektroniczne).

Sytuacja 2: Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat podejmuje kontakty seksualne z jednym partnerem – sponsorem w zamian za regularne wsparcie finansowe.

Sytuacja 3: Chłopak lub dziewczyna z ubogiej rodziny w wieku 16–17 lat podejmuje kontakty seksualne w zamian za środki na życie, podstawowe potrzeby, naukę.

Sytuacja 4: Chłopak lub dziewczyna w wieku 16–17 lat udostępnia swoje nagie zdjęcia przez Internet w zamian za zapłatę lub w zamian za inne korzyści.

(pyt. 1-2 zadajemy dla każdej z czterech sytuacji)

- 1) Jak ocenia Pan/Pani takie zachowanie? Do oceny proszę posłużyć się następującą skalą:

(pokazać kartę ze skalą)

to wcale nie jest złe zachowanie – 1 2 3 4 5 – to jest bardzo złe zachowanie

- 2) Czy jest to problem, który w Polsce...?:

(możliwa jedna odpowiedź, przeczytać odpowiedzi)

1. prawie nie występuje
2. występuje marginalnie, dotyczy niewielu osób
3. jest to realny problem, dotyczy wielu osób
4. nie wiem/trudno powiedzieć *(nie czytać)*

(pytania poniżej zadajemy tylko 1 raz – już bez kontekstu konkretnej sytuacji)

- 3) Dlaczego, Pani/a zdaniem, dzieci i młodzież do 18. r. ż. decydują się na podjęcie kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści?

(możliwe wiele odpowiedzi, nie czytać odpowiedzi)

1. ponieważ chcą mieć modne ubrania, kosmetyki, gadżety
2. ponieważ zmusza je do tego ciężka sytuacja życiowa
3. ciekawość, chęć przeżycia przygody
4. chęć zaimponowania rówieśnikom
5. ponieważ zostali zmuszeni przez inne osoby
6. ponieważ chcą czerpać przyjemność z seksu
7. inne, jakie?
8. nie wiem/trudno powiedzieć

- 4) Która z opinii jest bliższa Pana/i poglądom?

(możliwa jedna odpowiedź, przeczytać odpowiedzi)

1. Jest takie samo ryzyko wśród dzieci i młodzieży ze wszystkich środowisk/grup na podjęcie kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści.
2. Są pewne grupy dzieci i młodzieży, w których jest większe ryzyko podjęcia kontaktów seksualnych za zapłatą lub w zamian za inne korzyści.
3. Nie wiem/trudno powiedzieć. *(nie czytać)*

Jeśli odp. 2

- 5) W jakich grupach dzieci i młodzieży występuje Pani/a zdaniem większe ryzyko wchodzenia w kontakty seksualne za zapłatą lub w zamian za inne korzyści ?

(nie czytać odpowiedzi, możliwe wiele odpowiedzi)

1. dzieci i młodzież z rodzin biednych
  2. dzieci i młodzież z rodzin patologicznych, z rodzin z problemami (np.: alkohol, narkotyki, przemoc)
  3. dzieci i młodzież z rodzin, gdzie rodzice nie mają czasu dla swoich dzieci
  4. dzieci i młodzież z rodzin, gdzie rodzice nie rozmawiają z dziećmi o seksie
  5. są to osoby, które były molestowane/wykorzystywane seksualnie w dzieciństwie
  6. inne, jakie?
  7. nie wiem/trudno powiedzieć
- 6) Czy według Pana/i wiedzy następujące zachowania są karalne zgodnie z polskim prawem?

(możliwe odpowiedzi, przeczytać odpowiedzi lub pokazać kartę)

1. karalne (np. kara więzienia, kara więzienia w zawieszaniu, grzywna, praca społeczna, nadzór kuratora)
  2. niekaralne
  3. nie wiem
-
1. świadczenie usług seksualnych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub w zamian za inne korzyści
  2. korzystanie z usług seksualnych świadczonych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub inne korzyści, gdy klient inicjuje taki kontakt
  3. korzystanie z usług seksualnych świadczonych przez osoby mające 15–18 lat w zamian za zapłatę lub inne korzyści, gdy małoletni inicjuje taki kontakt

9. Bibliografia

- Gajewska D., Popławska A., *Komercyjne wykorzystywanie dzieci*, w: *Dzieci się liczą. Informacje o stanie zagrożenia bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, red. M. Sajkowska, „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 3 (36), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2011.
- Popławska A., *Wykorzystywanie małoletnich w prostytucji – charakterystyka i dynamika zjawiska ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy polskiej*, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 4 (33), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2010.
- Trocha O., Popławska A., *Prostytucja dziecięca – aspekty prawne*, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka”, nr 4 (33), Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2010.
- *Wiktymizacja dzieci i młodzieży w Polsce. Doświadczenia młodych Polaków*, badanie realizowane przez Gemius Polska w 2009 roku, Fundacja Dzieci Niczyje 2010, próba badawcza: polscy internauci w wieku 15–18 lat (N = 1000).